

Är skatt på arbetskraft någonting för Sverige?

Av Leif Mutén

För att tillgodose syftet att stimulera industrins rationaliseringsinvesteringar och stärka dess internationella konkurrenskraft finns det säkert bättre vägar att gå än via en arbetsgivaravgift av engelsk modell, framhåller LEIF MUTÉN, professor i finansrätt vid Uppsala Universitet. I en färsk rapport från London, skriven dagen efter presentationen av den nya engelska budgeten, kommenterar han här den engelska skatten på arbetskraft.

En lättnadens suck drog engelsmännen, när finansminister Callaghan i sin nya budget skonade både sprit, tobak, bilar och bensin, och den väntade inkomstskattehöjningen också uteblev. En viss lättnad över att det inte blev värre kunde man också märka, när bolagsskattesatsen sattes till 40 procent. Den siffran ansågs representera maximum ännu i fjol, när bolagsskatten omgestaltades efter i huvudsak samma grunder som vår, men den syntes nu lägre än man fruktat. Någon överraskning över att vissa kryphål i skattelagstiftningen tätades kunde man inte märka — möjligen att ingreppet blev såpass hårt mot dem, som utnyttjat den nya bolagsskattens övergångsregler för sangviniskt.

Men någon svag budget var det inte. Det starka var den stora nyheten: den selektiva skatten på arbetskraft (selective employment tax).

Idé och utformning

Egentligen är det frågan om en kombination av arbetsgivaravgift och subvention. Arbetsgivar-

avgiften läggs på arbetsgivare och utgår med ett fixerat belopp per anställd: 25 shillings (ca 18:— sv kr) per vecka och manlig anställd, hälften därav för kvinnor och pojkar, tredjedelen för flickor. Alla som har anställda berörs. Subventionen är däremot inte generell. Den utgår också per anställd, men med 30 procent högre belopp än avgiften, och bara till den tillverkande industrin, alltså inte till servicenäringarna och byggnadsföretagen. Transportföretag liksom statliga företag och offentlig förvaltning får avgiften restituerad men utan tillägget på 30 procent. Jordbrukarna beräknas få kompensation inom ramen för den vanliga pris- och subventionsuppgörelsen. Och slutligt drabbade blir byggnads- och affärsföretag, banker, restauranger, hotell, frisörer o s v, som inte får någon restitution alls.

Grundidén bakom detta hokus-pokus är ytterst att man vill spara på arbetskraften och använda den där den behövs. Industrin ropar efter folk, men av senare års arbetskraftstillskott har det allra mesta gått till servicenäringarna. Reformen medför, att arbetskraften — vid oförändrade löner — kommer att kosta relativt mer i servicenäringarna, relativt mindre i industrin. Därmed når man, enligt mr Callaghans sätt att se saken, konsumtionen av tjänster med en indirekt beskattning, som motväger den ensidiga koncentrationen av den existerande konsumtionsbeskattningen till varuområdet. Vidare stärker man konkurrenskraften hos exportindustrin.

Utrymme för lönehöjningar?

Nu är det naturligtvis inte säkert att detta är vad man faktiskt uppnår. Visserligen är det sannolikt nödvändigt för löntintensiva serviceföretag att låta skatten slå igenom i priserna — som förresten förefaller en svensk besökare förbluffande låga, vad beträffar tex restauranger och frisörer. Men vart industrins subventioner kommer att gå, därom lär nog fackföreningar och företag ha olika mening. På företagarhåll räknar man med att subventionen kommer att slukas av kostnadshöj-

ningarna för service och i försäljningsledet, för att inte tala om byggnadskostnaderna. På fackföreningshåll vittrar man ökat utrymme för lönehöjningar i industrin med tyngdpunkt på låglönegrupperna. Det är förresten en logisk konklusion, i den mån man förut menat att det i realiteten är de anställda som får bära arbetsgivaravgifter i form av minskat utrymme för lönehöjningar. Går den räkningen ihop, kommer industrin att kunna betala de anställda en smula bättre, samtidigt som servicenäringarna får fullt upp att göra med att driva igenom de prishöjningar, som krävs för att bjuda de låglöneanställda oförändrade villkor.

Konserverar könsdiskriminering

Den nackdelen har det nya systemet, att slöseriet med arbetskraft inom industrin snarast befordras, när subventionen sätts högre än arbetsgivaravgiften. Man har varit rädd för sådant slöseri tidigare — de konservativa fackföreningarna har här inte varit den enda orsaken — och oron bör nu snarast stegras, även om de 7/6 per vecka, som subventionen ger, naturligtvis bara i helt marginella fall kan motivera bibehållandet av en onödig kraft.

En annan nackdel, som faller en likalönesinnad svensk i ögonen, är att halveringen av både avgift och subvention för kvinnlig arbetskraft kan tänkas konservera en könsdiskriminerande lönestruktur. Hur långt könsdiskrimineringen ännu går kan man utläsa av att avgiftssatserna är anpassade till genomsnittslönerna.

Subventionerna och GATT

Som utlänning måste man också fundera över hur subventionerna rymmer med Englands internationella förpliktelser, och närmast då GATT. Det är en tanke som överhuvudtaget inte kom på tal i underhuset och fått en mycket undanskymd plats i pressdebatten här dagen efter. Men öppet erkänns, att gränsen mellan subventionerade och

diskriminerade näringar dragits med hänsyn till att exportproduktionen representerar 40 procent av den förra gruppens men bara 8 procent av den senare gruppens produktion. Härtill kommer, att priselasticiteten i turistnäringarna knappast är lika betydande som industriexportens.

Man har i budgeten visserligen signalerat borttagandet av den förhatliga importavgiften med verkan från november — måtte det löftet kunna infrias! Men subventionerar man nu bort arbetsgivaravgiften med uttalade hänsyn till exportindustrin, är det i varje fall inte i överensstämmelse med GATT-avtalets anda. Troligen är det emellertid möjligt enligt avtalets bokstav, eftersom man inte lyfter av skatten bara för exportföretagen. England fortsätter alltså sin politik att tillvarata alla de skattemöjligheter som erbjuds för att hålla exportindustrins kostnader nere. På den punkten är skillnaden uppenbar mellan England och Sverige.

De konservativa motsätter sig åtminstone primärt det nya systemet, även om inställningen på många håll snarare är avvaktande. Hur den slutliga bedömningen kan utfalla, beror väl också på tillämpningen. Än så länge vet man inte mycket om de tekniska sidorna, tex om skattekostnaderna vid uppdelning på produktions- och försäljningsföretag inom en koncern och om konkurrenslägets förskjutning mellan småföretagare, som slipper skatt på den egna och familjens arbetskraft, och större företagare. Och naturligtvis arbetar landets hjärnor på anpassningen till den nya lagen: redan någon timme efter förslaget framläggande hörde jag en äldre gentleman besvara frågan om han nu skulle avskeda sin kock med javisst — han skulle nu i stället anlita ett livsmedelstillverkande företag!

Någonting för Sverige?

Är nu detta system något att tänka på för Sveriges del? Frågan är naturlig med hänsyn inte minst till de nära kontakterna mellan respektive regeringspartier. Men en rimlig gissning är kanske

ändå, att svaret blir nej. Skälen är flera.

För det första är den oviga tekniken att beskatta all arbetskraft för att sedan subventionera bort mer än hela skatten för en stor del av företagen en lagteknisk nödfallsutväg, vald av skäl som knappast föreligger med samma styrka hos oss. Vi skulle, om vi ville göra något liknande, kunna gå mera direkt på den verksamhet vi ville beskatta.

För det andra har vi redan en oms, som drabbar det mesta i serviceväg, och där bl a detaljhandelspålägget till skillnad från vad som gäller i England med dess purchase tax ingår i beskattningsunderlaget. Den stora diskrepansen mellan beskattade varor och skattefria tjänster, som man vill åt här, är alltså inte alls lika betydande hos oss. Där den finns, är samtidigt tjänsterna redan så dyra, att de håller på att försvinna ur marknaden. Vi har hunnit längre än engelsmännen på väg mot ett samhälle, där en automatiserad industri kan betala löner, som tillämpade på arbetskraft i serviceyrken gör "do it yourself" till nöd-

tvång för breda konsumentskikt. Det är långtifrån säkert att det skulle bidra till ökad välfärd att accelerera den utvecklingen.

För det tredje är uppfattningen, att det till sist är de anställda och inte arbetsgivarna som betalar, såpass spridd, att det förefaller svårt att tänka sig en skatt, som inte i någon form anpassas till lönenivån. En sådan anpassning har vi ju i de nu utgående arbetsgivaravgifterna och skulle också fått i det system allmänna skatteberedningen på sin tid föreslog. I stället för att subventionera industrin på servicenäringarnas bekostnad genom att subventionera bort tex ATP-avgifterna finns det säkert bättre vägar att använda pengarna, sådana som mera direkt tillgodoser syftet att stimulera rationaliseringsinvesteringar och stärka den internationella konkurrenskraften.

Men det hindrar inte, att vad Wilson-regeringen nu presenterat är ett intressant nytt grepp i finanspolitiken, som det säkert är värt att fundera vidare på.

London 4/5 1966.